

Christian Zeller: Fossilindustrins offensiv

[Ur [Fight the Fire](#). Översättning från engelska: Göran Källqvist, med bearbetning av Lars Henriksson utifrån den tyska originaltexten i emanization.org.]

Perspektivet på en grön kapitalism grundar sig på idén om en genomgripande energiomställning från fossila till förnybara energikällor. Sedan klimatkonferensen i Köpenhamn 2009 har regeringar och oppositionspartier litat till antagandet att energiföretagen kan övertalas att inleda en övergångsprocess till förnybar energi. Christian Zeller argumenterar här emot tanken på att fossilindustrin frivilligt kommer att avskaffa sig själv.

Inledning

De flesta föreställningar om en samhällsekologisk övergång och en ”Grön New Deal” utgår från att fossilkapitalet på något sätt kan införlivas i omställningen.

Denna tillit har bara ökat efter klimatmötet i Paris 2015.

Detta gäller inte bara politiker och företag. Även vetenskapsmän och viktiga delar av klimaträttviserörelsen har anammat denna tanke. Flera teoretiska argument talar mot detta antagande. Det gör också erfarenheterna av tidigare omfattande samhälleliga och industriella omställningar.

Under vilka förhållanden kommer kapitalet att lämna fossilsektorerna och flöda in i ”gröna” sektorer när lönsamheten i icke-fossila sektorer är lägre? Det skulle kräva en stor statlig investeringssatsning för att bygga infrastruktur till förnybar energi där det också behövs ett överskott på infrastruktur för att täcka eltopparna. Detta händer för närvarande inte någonstans.

Och dessutom, hur skulle regeringarna finansiera dessa investeringar? Omfattande beskattning av de rika vore detsamma som en krigsförklaring. Bygget av den jättelika infrastrukturen för energilagring och elöverföring kommer att göra energipriserna höga för konsumenterna under lång tid. Så även här skulle staten behöva ingripa för att hålla förnybar energi rimligt billig.

En titt på investeringarna inom olika energisektorer under de senaste åren visar att övergången till förnybar energi går trögt. Omfattningen motsvarar inte på något sätt det som behövs för att bromsa den globala uppvärmningen. Ökningen av energipriserna sedan 2021 förvärrades av det ryska kriget mot den ukrainska befolkningen 2022. Priserna fick profitera inom fossilsektorn att rusa i höjden. Priserna har minskat igen sedan dess och det är osannolikt att lönsamheten kommer att ligga kvar på 2022 års nivå. Icke desto mindre tyder rapporterna från de stora oljebolagen på att en verklig energiomställning är ännu mer orealistisk än vad man kunde ha hoppats på för några år sedan.

I denna artikel hävdar jag att fossilkapitalet efter flera års begränsad investeringsaktivitet återigen investerar alltmer på att förnya och utvidga infrastrukturen för fossilbränslen. Tillsammans med regeringspolitiken i de största kapitalistiska staterna är det ett verkligt fossilbakslag.

Fossilföretagens tvekan under den föregående perioden och deras förnyade självförtroende idag beror båda på kombination av politiska och ekonomiska faktorer. Å ena sidan fick låga bränslepriser i efterdyningarna till den ekonomiska krisen 2008 och de efterföljande åren profitera att krympa. Å

andra sidan ledde stärkandet av klimatrörelsen till förväntningar på att regeringarna skulle sätta hinder i vägen för investeringar i fossil infrastruktur.

Den situationen har förändrats på ett grundläggande sätt. Osäkerhet har lämnat plats för tillförsikt om att investeringar i fossil infrastruktur kommer att bli mycket lönsamma under många år framåt. Om det verkligen samlas oanvändbara tillgångar på hög, så litar industrin till sin egna styrka för att pressa staten – och således samhället – på höga kompensationsbetalningar. Klimatrörelsen visar sig vara alltför svag för att tvinga företagen att fasa ut fossilbränslen. I och med de ökande farhågorna för energisäkerheten efter Rysslands krig mot Ukrainas folk har nu nästan alla regeringar beslutat sig för en avsevärd utvidgning av gasinfrastrukturen. De största energiföretagen skulle inte göra de förnyade investeringarna om de inte var säkra på att få en lönsam avkastning – eller åtminstone vara säkra på betydande statliga subventioner i händelse av en värdeminskning.

Politiskt bakslag

Klimatrörelsens mobiliseringar före pandemin var enorma. Och i år har det återigen förekommit breda demonstrationer och civil olydnad i många länder.

Men klimatrörelsen har inte fått fackföreningar i något land att anta en verkligt konkret klimatpolitik. Exempelvis tog inte de senaste omfattande mobiliseringarna av arbetare och masstrejker i Frankrike, Storbritannien och Tyskland med den överhängande klimatkatastrofen bland sina krav. Ingenstans har fackföreningarna förbundit sig till en politik för att säkerställa en omedelbar minskning av utsläppen av växthusgaser. Denna oförmåga hos klimatrörelsen att tvinga fram förändringar av produktion och transporter gör fossilbränsleindustrin förvissad om att de kan fortsätta på samma väg som tidigare.

Det allt hårdare statliga förtrycket av klimatrörelsens aktivister passar in i denna bild. Aktivisterna hotas och rörelsen försvagas och delar av den är på väg att integreras i det härskande politiska systemet.

I november förra året ägde COP27 rum i Sharm el-Sheikh under överinseende av Egyptens diktator Sisi. I år hålls nu COP28 i Förenade Arabemiraten under ledning av sultan Al-Jaber, chefen för Abu Dhabi National Oil Company. Redan klimatkonferensen i Sharm el-Sheikh undvek att besluta om en utfasning av fossila bränslen. Det kommer att bli samma anda under nästa COP, som kommer att inrikta sig på CCS, tekniker för att fånga in koldioxid. Det är en teknologisk vadslagning, eftersom dessa CCS-teknologier ännu inte existerar i den skala som krävs.

Flera regeringar antyder nu tydligt att de backar från Parisavtalet och att de vill fortsätta på den fossila banan. Denna trend förstärks av den skärpta imperialistiska konkurrensen och oron för energisäkerheten. Dessa politiska förändringar är nära förknippade med fossilkapitalets återuppståndna uthållighet.

Fossilkapitalet inleder en ny investeringsomgång

Enligt Internationella energirådet IEA:s Rapport om världens energiinvesteringar förväntas omkring 2,8 biljoner dollar att investeras i energi i hela världen 2023. Av dessa förväntas mer än 1,7 biljoner att gå till förment ”rena” teknologier. Till denna kategori räknar IEA förnybar energi, elfordon, kraftnät, lagring, effektivitetsförbättringar och värmepumpar, liksom så kallade lågutsläppsbränslen och kärnkraft. Lite mer än 1 biljon kommer att spenderas på kol, gas och olja. Organisationen

förväntar sig att de årliga investeringarna i så kallad ”ren energi” kommer att öka med 24 procent mellan 2021 och 2023, drivet av förnybar energi och elfordon.

IEA:s ordförande Fatih Birol säger att investeringarna i solenergi i år för första gången kommer att gå förbi utgifterna för oljeproduktion. Det, säger han, kommer att hjälpa till att minska de globala utsläppen. Men den bild som förmedlas av energiovergången är vilseledande.

Höga priser har lett till en ökning av investeringarna i fossila bränslen, som förväntas öka med 15 procent mellan 2021 och 2023. IEA förväntar sig att stora och medelstora olje-, gas- och kolbolag kommer att öka sina investeringar i nya fossila bränslen med 6 procent till 950 miljarder dollar 2023. Kostnaderna för förproduktion av olja och gas förväntas öka med 7 procent 2023 och återgå till 2019 års nivå. De steg redan 2022 med 11 procent. Oljebolag, i synnerhet i Mellanöstern, kommer till och med att investera mer än före pandemin. Investeringar i fossila bränslen – kol och olja såväl som gas – har ökat kraftigt sedan 2020.

Den globala olje- och gasindustrins nettointäkter 2022 nådde rekordhöga 4 biljoner dollar. Innan det hade nettointäkterna mellan 2018 och 2021 varit lägre än de var mellan 2008 och 2014. Men 2022 gjorde producenter av fossila bränslen ”oväntade vinster” på 2 biljoner dollar. Denna summa var utöver deras vanliga nettointäkter 2021. Orsaken var högre priser. Inför en befarad energibrist och höga priser har dessutom regeringar, speciellt i de rika länderna, hittills avsatt betydligt mer än 500 miljarder dollar för att skydda konsumenterna från direkt påverkan. Med andra ord har subventionerna av fossila bränslen ökat massivt.

2022 gick större delen av det kassaflöde som fossilföretagen skapade till utdelning, aktieåterköp och återbetalning av skulder. Bara en mycket liten del användes för investeringar i ren energi. Det finansiella investeringskapitalet lade således vantarna på en stor del av vinsterna.

Osäkerheten minskar och lönsamheten ökar åter. En närmare titt visar att investeringarna i den mindre lönsamma infrastrukturen har legat kvar på i stort sett samma nivå sedan 2015. Det innebär att ”gröna” investeringar är ojämna. Den mindre lönsamma infrastrukturen är fortfarande bristfällig och kommer att bli en flaskhals.

IEA varnar: ”Om beslutsfattare och lagstiftare inte ger de nödvändiga motiven för investeringar i nätkostnader kan det bli ett betydande hinder för övergången till ren energi.” I motsats till detta har investeringar i batterilagring ökat massivt under de senaste åren, med Kina ansvarigt för en stor del av detta åtagande.

Finansvärlden är en central del i den fossila bränsleekonomin. Sedan klimatkonferensen i Paris 2015 har världens 60 största banker placerat cirka 5,5 biljoner dollar i utvinning av fossila bränslen. Placeringarna av finanskapital i fossila bränslen stabiliserades 2020, ökade återigen 2021, och minskade sedan något 2022 (669 miljarder dollar). Nedgången berodde på osäkra geopolitiska och ekonomiska förhållanden, inte på en förändrad bankstrategi. Med tanke på fossilbränslebolagens rekordvinster på 4 biljoner dollar 2022 kan många av dem med lätthet finansiera sig själva. Exxon Mobil och Shell PLC avstod därför från bankfinansiering 2022.

Men det är anmärkningsvärt att finansiella placeringar i företag som sysslar med hydraulisk fracking och LNG (Flytande fossilgas) ökade betydligt. 2022 fick de 30 största företagen som utvecklar LNG 23 miljarder dollar i finansiering, en ökning med 50 procent sedan föregående år.

Totalt finansierades de 30 största företagen 2022 med 67 miljarder dollar, 8 procent mer än 2021. För närvarande finns det 170 kondenserings- och förgasningsanläggningar i hela världen. Minst lika många befinner sig på projektstadiet.

Företagens så kallade ”övergång” kommer att ta lång tid. Enligt IEA:s analys utgör olje- och gasindustrins totala investeringar i lågutsläppsenergi mindre än 5 procent av de totala utgifterna för produktion av fossila bränslen. Det är därför inte överraskande att energisektorns globala koldioxidutsläpp ökade med 0,9 procent 2022 till rekordhöga 36,8 miljarder ton. Detta trots att företagen enligt IEA lade ut mer pengar på så kallad ”ren energi”.

Texas och Mexikanska golfen

En genomgripande analys av fossilindustrins motoffensiv återstår att göra men den allmänna trend som beskrivs här kan illustreras med två aktuella exempel. Det första är BP-gruppen (tidigare British Petroleum), eftersom de sedan en tid har försökt ge intryck av att vilja förvandla sig till ”Bortom Petroleum”. Men i februari 2023 tillkännagav BP:s verkställande direktör Bernard Looney att företaget planerade att bara minska sin olje- och gasproduktion med 25 procent till 2030. I motsats till detta hade man 2020, under en historisk prisnedgång på olja, sagt att målet var en minskning med 40 procent. Denna förändrade strategi av BP är ett exempel på fossilkapitalets energiska önskan att fortsätta på den fossila vägen.

BP sa adjö till sin plan att minska olje- och gasproduktionen sedan de stigande priserna på fossila bränslen hjälpt företaget att rapportera den högsta vinsten – 28 miljarder dollar – i sin 114-åriga historia. Men Vd:n Bernard Looney fråntar sig ansvaret för detta. ”Regeringar och samhällen i hela världen ber företag som vårt att investera i dagens energisystem”, sa han till Financial Times (7 februari 2023).

Men företaget är i första hand ansvarigt inför det finanskapital som har investerats. Och det kapitalet krävde handling. Det beror på att BP:s aktieägares totala avkastning sedan februari 2020 har varit den lägsta bland energiföretag i väst. Inget av de andra företagen har satt upp mål för att minska olje- och gasproduktionen. Många investerare hävdar att en övergång till förnybar energi skadar vinsterna och att det är därför företagets aktier har gått sämre än konkurrenternas. Wall Street föredrog Exxon Mobils och Chevrons strategier, som deklarerat att de höll fast vid olja. Således vill det finanskapital som har gjort placeringar att BP också ska hålla fast vid projekt för fossilbränslen med hög avkastning.

I april i år började BP pumpa upp råolja på en ny oljeplattform (Argos, som har kostat 9 miljarder dollar) i mexikanska golfen. Det är BP:s första nya plattform och största investering i regionen sedan explosionen och oljeutsläppet från Deepwater Horizon 2010, som kostade många människors liv och orsakade den största miljökatastrofen i USA:s historia. I och med beställningen av den enorma oljeplattformen markerar BP tydlig att de har övergivit ”Bortom Petroleum”.

Argos kan pumpa upp 140 000 fat olja och gas per dag från fält tusentals meter under vattenytan. Plattformen kommer att öka bolagets produktionskapacitet i regionen till 400 000 fat per dag, eller nästan 20 procent av gruppens totala globala produktion.

VD Looney intygade att beställningen av Argos visar att bolaget ”investerar i dagens energisystem”. Han sa att plattformen kommer att stärka bolagets ställning i mexikanska golfen, där det under kommande åren är den största producenten.

”Mexikanska golfen har några av de bästa källor vi har och vi vill undersöka och utveckla fler”, sa Starlee Sykes, chef för BP:s verksamhet i mexikanska golfen, i en intervju med Financial Times. BP ser möjligheter att öka oljeproduktionen i regionen i decennier framåt, tillade hon, även om bolaget strävar efter att uppnå nollutsläpp till 2050.

Att stoppa oljeproduktionen skulle ”helt enkelt vara opraktiskt” sa Looney till Ekonomiska klubben i Washington DC. Han hävdade att en sådan åtgärd skulle riskera en förnyad ekonomisk kris.

BP bedriver denna motoffensiv kraftfullt. När företaget trappade ner sina klimatmål i början av 2023, tillkännagav det samtidigt en dramatisk ökning av investeringarna i fossila bränslen och en aggressiv plan att öka USA:s oljeproduktion. Sedan detta tillkännagivande har BP:s aktier gått bättre än Exxons.

LNG i USA och Tyskland

Att bygga en enorm infrastruktur för LNG är en annan del av fossiloffensiven. Den 13 mars 2023 tillkännagav Venture Global LNG att de skulle inleda den andra fasen av ett jättelikt projekt för export av flytande fossilgas i Louisiana. Företaget planerar en massiv utvidgning av exportanläggningen Plaquemines, som redan håller på att byggas. De totala kostnaderna för fabriken uppges vara 21 miljarder dollar. Den har kapacitet att hantera omkring 73 miljoner kubikmeter LNG per dag, eller 2,5 procent av USA:s gasproduktion på 20 miljoner ton LNG per år för export. Fabriken kommer att bli bland de största exportanläggningarna för LNG i världen.

I och med godkännandet av utvidgningen av Plaquemines kommer USA:s totala kapacitet för export av LNG att överstiga 20 miljarder kubikmeter per dag under de kommande åren. Det kommer att göra USA till den överlägset största exportören av LNG i världen.

”Det är en fri marknad, och vi kommer inte att stå i vägen”, sa USA:s energiminister Jennifer Granholm till Energy Source. ”Det bästa är att vi ökar vår förmåga att hjälpa till med energisäkerhet”, sa Granholm.

I själva verket har det inget med en fri marknad att göra. I stället ökar företagen sin kapacitet i samarbete med regeringen på ett planerat sätt.

Exxon Mobil och Cheniere Energy driver annat stort expansionsprojekt. Cheniere Energy ser fram mot att utvidga sin LNG-fabrik Sabine Pass i Louisiana, som redan nu är störst i USA. Återigen är det finanskapitalets förväntningar som driver på. Venture Global LNG säger att de har fått 7,8 miljarder dollar för utvidgningen av Plaquemines från olika långgivare, inklusive Goldman Sachs, Bank of China, JP Morgan Chase, MUFG och Natixis.

I mars gav Biden-administrationen också grönt ljus till ConocoPhillips' Willow-projekt i North Slope i Alaska. Enligt ConocoPhillips kommer Willow som mest att producera 180 000 fat olja per dag – omkring 1,5 procent av USA:s nuvarande produktion. Företaget kommer att mer än fördubbla sin produktion i USA bara i år.

Vi ska inte glömma att olje- och gasproduktionen i Permian Basin i Texas har utökats i en enorm takt. Och Permian Basin var redan en av de mest produktiva oljeproducerande regionerna i världen. Enligt det amerikanska företaget Chevron ökade oljeproduktionen där med 44 procent bara mellan 2018 och 2019. Regionen är också en viktig leverantör av fossilgas. Omkring 17 procent av USA:s gasproduktion kommer nu från Permian Basin. Föga överraskande utvidgas exportkapaciteten för LNG massivt. De höga olje- och gaspriserna har uppmuntrat företagen att öka sina investeringar kraftigt. Ovanliga utvinningsmetoder som hydraulisk fracking gör att olja kan utvinnas från djupare lager.

Företagen sitter på ofantliga mängder kapital i form av olja och gas och de kommer inte frivilligt att låta detta kapital sjunka i värde. De kommer att fortsätta att göra anspråk på vinster av dessa fyndigheter.

Fossiloffensiven leds och understöds över hela världen av regeringar som är angelägna om att skapa konkurrenskraftiga förhållanden för inhemska företag. President Joe Biden uppmanade till exempel inhemska oljeproducenter att öka produktionen. Alla regeringar i Europa bygger energiskt upp en infrastruktur för fossilgas. Eller så fortsätter de att köpa rysk gas, vilket hjälper Putinregimen att finansiera erövringskriget mot det ukrainska folket. Överallt prioriterar den härskande politiken garanterade leveranser av relativt billiga fossila bränslen.

En kort titt på Tyskland illustrerar denna tendens. I efterdyningarna till Rysslands krig i Ukraina och farhågorna för energisäkerheten ökade Europas import av LNG 2022 med 66 procent. Tyskland hade dessförinnan ingen infrastruktur för LNG, eftersom landet sedan början av 1970-talet hade dragit fördel av mycket billigare gas via gasledning från Sovjetunionen och sedan Ryssland. Det var en central faktor för den tyska industrins konkurrenskraft.

Men redan före Rysslands krig mot Ukraina hade den tyska regeringen lagt grunden till en massiv LNG-expansion. Sedan kriget började har den tyska regeringen utvidgat sin LNG-offensiv. I slutet av 2026 planerar regeringen att ha byggt totalt åtta flytande och tre fasta LNG-terminaler. Det skulle göra det möjligt för Tyskland att importera omkring 50 procent mer fossilgas än vad de köpte från Ryssland 2021. Det talar för att investeringarna går långt utöver att ersätta rysk gas, och syftar till att utveckla Tyskland till ett europeiskt gascentrum. Således antar den tyska regeringen att gas-konsumtionen kommer att öka massivt. Den tänker inte längre minska utsläppen växthusgaser inom gasssektorn i den omfattning som krävs.

Avslutning: att beröva fossilkapitalet makten och expropriera det

Den senaste utvecklingen bekräftar en slutsats som redan kan dras utifrån fossilkapitalets hela historia. Företagen inom olje- och gasbranschen, liksom de nära sammanflätade sektorerna i senare led, som bil- och energiindustrierna, tillhör kapitalets viktigaste och mäktigaste delar. Företagens kol, olje- och gasfyndigheter är kapital som väntar på att omvandlas till värde. Inte ens hårda politiska påtryckningar kan göra företagen villiga att ge upp värdet på detta kapital och de förväntade profiterna.

Klimatrörelsen står alltså inför en omfattande utmaning av makten. Men vår rörelse kommer inte ensam att kunna avgöra frågan om makten. Bara en bred social rörelse som innefattar stora delar av de arbetande kommer att kunna bygga en social och politisk maktposition som gör det möjligt för samhället att beslagta fossilföretagen – och på så sätt krossa företagens makt.

Men ensamt skulle det inte lösa problemen. Det skulle bara skapa möjligheter att tvinga fram en övergripande avfossilisering. Fossilkapitalet är väldigt centraliserat och organiserat i stora transnationella företag så det är ingen enkel sak för samhället att ta över dem. Offentligt ägande är ensamt ingen garanti för en ekologisk samhällsomställning. Vi står därför inför utmaningen att genomdriva en verkligt demokratisk socialisering och en sådan kan inte göra halt vid nationalstaternas gränser.

Då ställs frågan om hur vi exempelvis i Europa kan börja beröva fossilkapitalet makten. Hur kan vi ställa om och avveckla den fossila infrastrukturen? Hur kan vi på ett samordnat sätt bygga en ekologisk och socialt rättvis infrastruktur för energi på kontinental nivå?

Men den mest överhängande uppgiften nu är att omvandla klimaträttviserörelsen till en omfattande social rörelse. Vi behöver en rörelse som gör de arbetandes viktiga frågor – på arbetsplatserna, hemma och i vardagen – till sina egna. Och som även gör det med inriktning på ett samhälle vars ämnesomsättning med naturen är ekologiskt hållbar. För att driva på en sådan inriktning behöver vi bygga en stark revolutionär ekosocialistisk strömning som inser dessa utmaningar och hjälper till att bredda och radikaliserar rörelsen.

Ett strategiskt viktigt steg i denna riktning är att bygga en bred social allians för en europeisk kampanj för en samhällsägdd energisektor, från produktion till distribution till företag och hushåll. De ekosocialistiska krafterna och strömningarna i de olika länderna bör samarbeta för en sådan allians och för en gemensam europeisk kampanj.